
Славянскі фальклор у сучаснай навуковай парадыгме

Вікторыя Ляшук

Пры разглядзе фальклору ў кантэксце славістыкі навуковая інтэрпрэтацыя зыходзіць з яго аксіялогіі ў культурна-гістарычным вымярэнні. Традыцыйнымі і актуальнымі ў гэтым плане выступаюць: (1) анталагічнае значэнне, звязанае з фарміраваннем уяўлення пра славянскія народы, мовы і культуры пасрэдніцтвам азнаямлення з фальклорнымі тэкстамі (іх збірання, публікацыі, вывучэння, параўнання, перакладу і пад.); (2) прэзентатыўнае значэнне, якое праяўлялася ў сцвярджэнні існавання і старажытнасці народа праз яго вуснапаэтычную творчасць; (3) дыдактычнае (лінгвадыдактычнае) значэнне, заключае ў актывізацыі маўлення і фарміраванне яго культурна-эстэтычнай мадэлі; (4) кампенсатыўнае значэнне (у перыяд адсутнасці або на пачатку фарміравання мастацкай літаратуры). Кожнае гэта значэнне ўказвае фальклор як сінтэтычны і адначасова спецыфічны элемент канкрэтнай славянскай культуры, прысутны ў тым ліку і ў складзе нацыянальнай мовы.

Сінтэтызм функцый фалькору ў славацкім гістарычным і сучасным кантэксце выяўляецца праз даследаванне ў сувязі з пісьмовымі помнікамі тэкстаў народных славацкіх казак прафесарам Янам Дорулем¹. Гэты даследчык у якасці фактычнага матэрыялу звярнуўся да тэкстаў пражайтнага фальклору пасля грунтоўнага вывучэння афіцыйнай пісьменнасці, таму выбраў міждысцыплінарны напрамак інтэрпрэтацыі. Асаблівае значэнне ён надае грамадска-культурнай рэфлексіі навуковых вынікаў, практычнаму выкарыстанню выяўленых заканамернасцяў пры сучасным асэнсаванні класічных казак, выдадзеных Паўлам Добшынскім разам з Аўгустам Гарыславам Шкультэты ў 1858–1863 гг., а потым асабіста ў 1880–1883 гг.². Ужо ў назве адлюстроўваецца гістарычны аспект мовы і жыцця грамадства, эксплікаваны ў славацкіх народных казках, падкрэсліваецца гістарычная дакладнасць шматлікіх дэталей, якія рэдукуюцца ў сучасных апрацоўках для дзяцей класічных тэкстаў славацкага фальклору. Славацкі даследчык пры гэтым вывучае моўнае функ-

¹ Doruľa, J. *Čarovný svet a skutočný život v slovenskej rozprávke*. Bratislava: Goringa, 2012. 124 s.

² Гл.: Doruľa, J. *Čarovný svet a skutočný život v slovenskej rozprávke*, op. cit.; гл. таксама: Doruľa, J. *Slováci v dejinách jazykových vzťahov*. Bratislava: Veda, 1977. 135 s.; Doruľa, J. *Slovenčina v histórii, živote a slovesnej tvorbe Slovákov*. In Doruľa, J.: *Tri kapitoly zo života slov*. Bratislava: Veda, 1993, s. 62–145; Doruľa, J. *Nad jazykom ľudových rozprávok (z hľadiska vývinu spisovného jazyka)*. In: *Kultúra slova*, 1987, roč. 21, č. 7, s. 225–230; Doruľa, J. *O jazykovom a kultúrnom bohatstve Dobšinského Povestí*. In: *Slovenská literatúra*, 1986, roč. 33, č. 3, s. 234–248 a i.

цьянаванне славацкай мовы ў гісторыі (да кадыфікацыі) і развіццё ў кантактах з суседнімі мовамі: „*Porovnanie jazyka starších slovenských písomností s jazykom rozprávok nám umožňuje nielen lepšie sledovať vývin významovej stavby mnohých slovenských slov, ale pomáha zároveň objasniť aj zástoj a miesto slovenského jazyka v starších písomnostiach z čias, keď Slováci popri iných jazykoch (najmä popri latinčine) využívali aj češtinu*“³. Роля гэтых тэкстаў у славацкім культурна-гістарычным і навукова-навучальным кантэкстах выключная: „V posledných desaťročiach síce vyšli náročnejšie výbery aj z iných zbierok <...> (napr. rozprávky Sama Cambela, Štefana Mišika, Jozefy Ľudovíta Holubyho a iných), ale to nemení nič na konštatovaní, že rozprávky Pavla Dobšinského sa u nás vydávali – a platí to aj pre dnešok – najčastejšie, čo malo veľký význam z odborného folkloristického a čitateľského aspektu.

Prostonárodné slovenské povesti Pavla Dobšinského sú najkompletnejším, a tým aj najreprezentatívnejším súborom ľudových rozprávok, aký na Slovensku vôbec vznikol a vyšiel“⁴. Гэта выданне, паводле задумы і рэдакцыі выдаўца, мела чытацкую мэту, і ў гэтым прасочваецца кадыфікатарская, папулярызатарская спецыфіка, з якой выходзіць і на аснове якой распрацоўвае канцэпцыю культуры мовы і маўлення сучаснага славака праф. Я. Доруля.

Падыход славацкага даследчыка мае аналогію ў рускай славістыцы: падобнай канцэпцыі прытрымліваўся „авторитетный славист В. И. Григорович, сославшийся на устное народное творчество, в частности, сказки, в том числе эрбеновские, как на «свидетельство о бытовых и социальных отношениях», хотя и допускал, что в некоторых из них отражены мифологические воззрения наших предков. Чуждый славянофильской исключительности, в сказках, как и вообще в славянских древностях, он искал следы взаимности «как между славянскими племенами, так и славянских племен с другими народами»”⁵.

Аналогіяй паводле аўтарытэтнасці і культурнай значнасці ў рускім культурным кантэксце выступаюць народныя казкі, выдадзеныя А. М. Афанасьевым; да іх у шэрагу выпадкаў Я. Доруля і звяртаецца, каб прасачыць паралелі і агульныя лексічныя асаблівасці. Навуковае выданне А. М. Афанасьева належыць таксама да самых рэпрэзентатыўных у іншаславянскім культурным кантэксце, яно выбарачна, але з аналагічным навуковым ста-

³ Doruľa, J. Čarovný svet a skutočný život v slovenskej rozprávke, op. cit., s. 19.

⁴ Michálek, J. Tradícia a inovácia (Štúdie o ľudovej kultúre). Bratislava: Univerzita Komenského 2001, s. 68.

⁵ Григорович, В. Славянские древности. Лекции, читанные в Новороссийском университете в 1867/68 г., опубликованные в журнале «Русский филологический вестник». 1879. № 2, с. 271); цыт: Ровда, К. И. Эрбен и русско-чешские литературные связи. In: Из истории русско-славянских литературных связей XIX в. Отв. ред. М. П. Алексеев. М.–Л.: Издательство академии наук СССР; Институт русской литературы (Пушкинский дом), 1963, с. 42–43.

тусам перакладзена на чэшскую мову⁶. У чытацкай (папулярнай) версіі выбраныя казкі былі з рускага выдання яшчэ раней перакладзены на славацкую мову⁷.

Рускія даследчыкі істотным культурна-гістарычным фактарам лічаць пры гэтым нешматлікія публікацыі рускіх народных казак да фундаментальнай навуковай дзейнасці А. М. Афанасьева: «Между тем, первая половина XIX века – чрезвычайно важный этап в истории нашей фольклористики, без уяснения которого нельзя установить ни закономерности появления классического труда А. Н. Афанасьева «Народные русские сказки», ни закономерности развития русского сказковедения как науки вообще.

Помимо чисто фольклористических задач, изучение сказки этого периода имеет большое общественное и историко-литературное значение. Оно позволяет на конкретном материале поставить целый ряд проблем и вопросов, связанных с развитием русской национальной культуры»⁸. З гэтых выданняў і з выдання А. М. Афанасьева выбіраў тэксты чэшскі фалькларыст і вядомы дзеяч чэшскага нацыянальнага і моўнага адраджэння Карэл Ярамір Эрбен, які разам з іншымі славянскімі казкамі друкаваў іх у арыгінале⁹.

У афанасьеўскіх выданнях акрэсліваецца яшчэ адна спецыфіка рускай навукі – прэзентацыя ўсходнеславянскіх тэкстаў (уключэнне нязначнай колькасці беларускіх і ўкраінскіх казак патрабавала пры гэтым тлумачыць значную колькасць лексем перакладным метадам ў падрадкавых спасылках).

Жанр народных казак і фалькор іншых жанраў даследчыкі выбіралі для вывучэння сінтаксічнага і лексічнага моўных узроўняў, у тым ліку і ў параўнальным аспекце¹⁰.

У розных аспектах вывучаецца сувязь фальклору і дыялектаў. Дэталёва вывучана суаднесенасць дыялекталогіі і запісаў праявічнага фальклору аднаго з кадыфікатараў славацкай мовы на рубяжы XIX–XX стагоддзяў Са-

⁶ Afanasjev, A. N. Ruské lidové pohádky. Z ruského originálu A. N. Афанасьева: Русские народные сказки, 1–3. Государственное издательство художественной литературы, Москва 1958 vybrál, předmluvu napsal ediční poznámku a komentářem opatřil Karel Dvořák. Přeložili Rudolf Lužík a Karel Dvořák. Praha: Odeon, redakcia krásnej literatury, 1984. 603 s.

⁷ Afanasiev, A. Ruské rozprávky. Preložila H. Ruppeldtová, Bratislava: Académia 1931. 102 s.

⁸ Русские сказки в записях и публикациях первой половины XIX века, с. 5.

⁹ Сто славянских сказок и повестей в подлиннике. Книга для чтения с изъяснением слов. Издал Карел Яромир Эрбен. В Праге, 1865. / Sto prstonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních. Čítanka slovanská s vysvětlením slov. Vydal Karel Jaromír Erben. V Praze, 1865, 392 s. і перакладзе Erben, K. J. Vybrané báji a povesti národních jiných větví slovanských. V Praze 1869 (за выключэннем чэшскіх і славацкіх казак).

¹⁰ Борковский, В. И.: Синтаксис сказок: русско-белорусские параллели. Москва: Наука 1981; Тарланов, З. К.: Сравнительный синтаксис жанров русского фольклора: Учебное пособие по спецкурсу. Петрозаводск: ПГУ, 1981; Кузьміч, Л. П.: Лексічныя асаблівасці беларускага фальклору: Дыс. канд. філал. навук. Гомель, 1993. 210 л.

муэла Цамбела¹¹. На фальклорныя (казачныя) тэксты звярталі ўвагу, даючы ім навуковую інтэрпрэтацыю, дыялектолаг і гісторык мовы Я. Станіслаў¹², у сучаснасці пры даследаванні пісьмовых крыніц візантыйскай традыцыі П. Жэнюх¹³ і інш.

Фальклор у сучаснасці інтэрпрэтуецца і вывучаецца ў тэорыі славянскіх моў як патэнцыяльны фактар кадыфікацыі. Роля фальклору як канкурэнтнай сферы вывучаецца намі ў манаграфіі „Фальклорны вектар у кадыфікацыі беларускай і славацкай моў”¹⁴. Разгляд фальклорнай сферы ў якасці канкурэнтнай пры кадыфікацыі выявіў агульныя тэндэнцыі ў развіцці славацкай і беларускай літаратурных моў з удзелам праявіўнага фальклору (фальклорнае кайнэ). Прасочваецца суаднесенасць у ацэнцы нацыянальнага фальклору, мэт яго пісьмовай фіксацыі, кадыфікацыйнай скіраванасці пры моўнай апрацоўцы зафіксаваных тэкстаў і інш. Патэнцыі фальклорнай сферы непасрэдна звязаны з функцыянаваннем і ўспрыняццем фальклору грамадствам: „Jazyk folklóru má v sebe mechanizmy, ktoré sú schopné preprogramovania z opakovaných operácií na zložitejšie transformácie svojich jazykových prvkov, pričom východiskovým bodom je písomná fixácia folklórnych textov. Prozaické folklórne texty majú komunikačný dosah väčší než poetické, ich aktivita závisí od frekvencovanosti aktualizácie, rozsahu textu, žánrových folklórnych tradícií atď. Pritom folklórna sféra ako druhotný semiotický systém patrí medzi fakultatívne prostriedky konkurencie pri formovaní spisovného jazyka a začína plniť celojazykovú kodifikačnú funkciu v období kultúrnych spoločenských posunov, v zložitých historicko-kultúrnych a spoločensko-politických podmienkach, keď daný jazyk nemá štatút štátneho jazyka.

Нараст масіву пісьмоне зафіксаваных фальклорных тэкстаў стварае падмianку на рэалізацыю інтэграцыйнай падставы мовы ў канцэнтрацыі ў фальклорнай сфэры

¹¹ Žeňuchová, K.: Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín. Zberateľské dielo Samuela Cambela v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku, Martin: Matica slovenská, 2009; Žeňuchová, K.: Pôsobenie Samuela Cambela medzi dialektológiou a folkloristikou. In: Slavica Slovaca, 2006, roč. 41, č. 1, s. 3-16; Slivková (Džundová), I.: Самуэл Цамбел і Яўхім Фёдаравіч Карскі і іх роля ў гісторыі славацкага і беларускага мовазнаўства. In: XV. medzinárodný zjazd slavistov v Minsku. Príspevky slovenských slavistov. Bratislava: Slovenský komitét slavistov; Slavistický ústav Ján Stanislava SAV 2013, s. 83-93.

¹² Stanislav, J.: Niekoľko rozprávok z východnej tretiny Liptova. In: Sborník Matice slovenskej, 1929, zv. 7, s. 1-48.

¹³ Žeňuch, P.: Zápis ľudovej rozprávky v spevníku Mitra Dočínca. In: Slavica Slovaca, 2004, roč. 39, č. 2, s. 156-160.

¹⁴ Гаўшук (Ляшук), В.: Фальклорны вектар у кодифікацыі беларускага і словацкага мовы. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009. 309 s. Гл. таксама: Ляшук, В. М.: Фальклорнае кайнэ ў фарміраванні славянскіх літаратурных моў. In: Мовазнаўства. Літаратура. Культура. Фальклорыстыка. XIII Міжнародны з'езд славістаў (Любляна, 2003). Доклады беларускай дэлегацыі, Мінск, 2003, с. 70-86.

ako jedného zo zdrojov kodifikácie. Napomáha tomu opakovanie jazykových prostriedkov v štruktúre textu a textovom masíve, vo vzťahu s typovými námetmi¹⁵.

Нашы вывады, заснаваныя на вывучэнні тыпалагічных характарыстык славянскіх літаратурных моў у славістыцы розных краін (працы рускага даследчыка Н. І. Талстога¹⁶, беларускіх даследчыкаў Н. Б. Мячкоўскай¹⁷, Г. А. Цыхуна¹⁸, чэшскага даследчыка У. Барнета¹⁹, брытанскага даследчыка Р. Оці²⁰ і інш.), дазваляюць ацэньваць фальклорную сферу як дыферэнцыяльны элемент моўнага кадыфікавання і стылістычнай полівалентнасці.

У славацкім кантэксте адзначаюцца як моўныя, так і псіхалагічныя (нацыянальна ўсведамленчыя) імпульсы фальклору, у прыватнасці, „*duch a jazyk ľudovej slovesnosti* značil aj prelom v básnickom a literárnom, ba aj v spisovnom jazyku a zásadách jeho kultivovania, a to dokonca v záverečnej etape dotvárania sa slovenského národa²¹.

Сувязь фальклору і фалькларыстыкі з культурай. Менавіта сувязь з духоўнай культурай канкрэтнага славянскага народа ў сучаснай навуковай парадыгме выступае асновай кагнітыўнага і артрапацэнтрычнага ракурсу і вядзе да супастаўлення з іншымі элементамі культуры (этнаграфіяй, літаратурай і мовай): „(...) Если фольклор и этнография имеют общее „содержание”, общий символический язык, сходную прагматику (функции) и разный „матери-

¹⁵ Gašuková (Ляшук), V.: *Folklórný vektor...*, op. cit., s. 214–215.

¹⁶ Толстой, Н. И.: Създаване на койне в славянските езици и неговото влияние върху литературните езици. In: *Славянская филология: Материалы за V Международен конгрес на славистите*. Т. 1: Отговори на въпросите за научнати анкета по езикознание. София: Българска академия на науките, 1963, с. 44–46; Толстой, Н. И.: Славянские литературные языки и их отношение к другим языковым идиомам (стратам) (опыт сравнительного рассмотрения). In: *Функциональная стратификация языка*. Ред. Мира Моисеевна Гухман. Москва: Наука, 1985, с. 9–24.

¹⁷ Мечковская, Н. Б.: Типы языковых ситуаций и нормативно-стилистических систем в социальной характеристологии славянских языков. In: *Мовознаўства. Літаратура. Культуралогія. Фальклорыстыка: XIII Міжнар. з’езд славістаў (Любляна, 2003): Дакл. бел. дэлегацыі*. Мінск: Беларуская навука, 2003, с. 105–128.

¹⁸ Цыхун, Г. А.: Арэальныя аспекты фарміравання славянскіх літаратурных моў. XI Міжнародны з’езд славістаў. Доклады. Мінск: Навука і тэхніка, 1993; Цыхун, Г. А.: Беларусь у міжславянскіх сувязях (гістарычна-моўная праблематыка). In: *Pavol Jozef Šafárik a slavistika*. Prešov: Filozofická fakulta – Martin: Matica slovenská, 1996, s. 279–284.

¹⁹ Barnet, V.: *Vztah komunikativní sféry a různotvary jazyka v slovanských jazycích (K sociolingvistické interpretaci pojmu jazyková situace)*. In: *Slavia*, 1977, roč. XLVI, sešit 1, s. 337–347.

²⁰ Auty, R.: *Některé problémy vývoje slovanských spisovných jazyků*. In: *Slavia*, 1958, roč. XXVII, sešit 2, s. 160–170.

²¹ Kačala, J.: *Kultúrne rozmery jazyka. Úvahy jazykovedca*. Bratislava: Univerzitná knižnica; Národné knižničné centrum. Nadácia korene, 1997, s. 101. Гл. таксама: Sabol, J.: *Žánre ľudovej slovesnosti a ich zástoj pri formovaní štúrovskej spisovnej slovenčiny*. In: 150. výročie bratislavského exodu. Spoločenskovedný zôšit 15. Prešov, Filozofická fakulta Univerzity P.-J. Šafárika, 1995, s. 83–91; Žeňuchová, K.: *Jazyková a kultúrno-historická hodnota ľudovej slovesnosti*. In: *Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch*. Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2003, s. 220–225 i інш.

ал”, то фольклор и литература имеет прежде всего общим материал и „продукт” (слово и словесный текст), при координальном несходстве на содержательном и прагматическом (коммуникативном, функциональном) уровне (впрочем, и в этом отношении эти две формы культуры имеют немало общего, например, эстетические, воспитательные, образовательные функции). (...). Совершенно особое место по отношению к фольклору и всей духовной культуре занимает язык. Язык не является частью культуры, но он на протяжении своей истории аккумулирует в себе культурные смыслы; в значениях слов, во фразеологии, иногда даже в грамматике находят отражение представления о мире и человеке (ср. популярное в современной лингвистике понятие „языковая картина мира”); язык служит материалом культуры, и в то же время он является метаязыком культуры, закрепляющим в вербальных формах смыслы, мотивы и трактовки, передаваемые культурными текстами”²².

За два стагоддзі збірання, вивучэння і кампарацыі славянскага фальклору яго навуковае асэнсаванне мела істотны ўплыў на гуманітарную сферу і падпадала пад сферы зацікаўленасці розных навуковых дысцыплін. Пры гэтым фальклор традыцыйна звязваўся з народным духам і характарам. Такая сузалежнасць успрымалася істотнай пры суаднясенні фальклору як з мастацкай літаратурай, так і з нацыянальнай мовай. У кожнай з гэтых сузалежнасцяў акцэнтуюцца пры гэтым філалагічны аспект. Як вядома, класічная руская філалогія і ў XIX, і ў XX стагоддзя ўключала ў свой склад лінгвістыку, літаратуразнаўства і фалькларыстыку, такі ж склад традыцыйна мае і славістыка, якая ўзбагачаецца ў сучаснасці інтэрдысцыплінарнымі даследаваннямі. На XVI Міжнародным з’ездзе славістаў, запланаваным на 2018 г. у Бялградзе, прадугледжаны асобная секцыя мовы і агульная секцыя літаратуры, культуры і фальклору (з чатырох заяўленых). Такое структураванне ўказвае на існаванне асобай сувязі мастацкай літаратуры і фальклору, а таксама ўлічвае іх узаемадзеянне ў форме літаратурнага фалькларызму – трансфармацыя літаратурай фальклорнага матэрыялу або ўключэнне фальклору ў пісьмовы кантэкст праз публікаванне рэдагаваных ці апрацаваных фальклорных тэкстаў.

Дэтальна і рознааспектна сувязь мастацкай літаратуры і фальклору вивучае руская фалькларыстыка і рускае літаратуразнаўства ў межах праблематыкі ўзаемадзеяння фальклору з рускай літаратурай на ўсіх гістарычных этапах яе развіцця, як і стаўлення да фальклору рускіх пісьменнікаў ці выкарыстання яго ў мастацкіх творах і пад.²³ Аналагічны падыход да суаднясення

²² Толстая, С. Образ мира в тексте и ритуале. Москва: Русский фонд содействия образованию и науке, 2015, с. 13.

²³ Русская литература и фольклор. XI – XVIII вв. Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1970. 432 с.; Русская литература и фольклор (первая половина XIX века). Ленинград: Наука. Ленинградское отделение, 1976. 454 с.; Русская литература и фольклор. Вторая половина XIX века. Ленинград: Наука. Ленинградское отделение 1982. 448 с.; Русская литература и фоль-

фальклору і мастацкай літаратуры прасочваецца ў беларускіх навукоўцаў-літаратураведаў²⁴. Асаблівым чынам фальклор і мастацкая літаратура паўплывала на творчасць і навуковыя інтарэсы народнага паэта Беларусі, прафесійнага фалькларыста Ніла Гілевіча,²⁵ які лічыў фальклорную базу абавязковым складнікам творчасці кожнага беларускага пісьменніка і вялікую ўвагу надзяляў выхаванню моўнай асобы з абавязковым выкарыстаннем беларускага фальклору.²⁶ У славацкай навуцы вывучаюцца праблемы суаднесенасці фальклору з папулярнай літаратурай²⁷ і фалькларызмам,²⁸ у тым ліку іх збліжэнне ў камунікацыі.²⁹ Славацкія і чэшскія даследчыкі звярнуліся да персанальнага аспекту сувязі літаратуры і фальклору ў славістыцы³⁰.

Украінскія даследчыкі акцэнтуюць кадыфікацыйны моўны фактар ва ўзаемадзеянні фальклору з мастацкай літаратурай, абапіраючыся найперш на лірычныя жанры фальклору, істотныя для творчасці заснавальніка украінскай літаратурнай мовы Т. Р. Шаўчэнкі³¹. У сувязі з нацыянальным фальклорам украінскія даследчыкі стала звяртаюцца да асобы пісьменніка Івана Франка³².

У сучаснасці ракурс погляду пашыраецца паводле культурных маштабаў. Тэрміналагічнае нападзенне паняцця 'фальклор' абмяркоўваецца сёння ў плане яго шырокага і вузкага разумення. Аналізуючы гэты тэрмін, С. М. Талстая звязвае яго з паняццямі тэксту і жанру: „В у з к о м с м ы с л е фольклор отождествляется с устным народным поэтическим творчеством (ср. так-

клор. Конец XIX века. Ленинград: Наука, 1987. 368 с.; Выходцев, П. С.: Русская советская поэзия и народное творчество. Москва: Академия наук СССР, 1963. 552 с.; Соколова, В. Ф.: Народознание и русская литература XIX века. Москва: Либроком, 2009. 336 с.

²⁴ Тычына, М. А.: Карані і крона: фальклор і нацыянальная спецыфіка літаратуры, Мінск: Навука і тэхніка, 1991. 208 с.; Тычына, М. А.: Карані і крона: фальклор і літаратура. 2-е выд. Мінск: Беларуская навука, 2002. 197 с.; Тарасюк, Л. К.: Вернасць вытока: Фальклорныя традыцыі ў сучаснай беларускай паэзіі. Мінск: Універсітэцкае, 1985. 126 с.

²⁵ Гілевіч, Н. С.: З клопатам пра песні народа: Кароткі нарыс гісторыі збірання і даследавання беларускіх народных песень. Мінск: Выдавецтва БДУ імя В. І. Леніна, 1970. 160 с.

²⁶ Гілевіч, Н. С.: Мой белы дзень: Кніга пра фальклор і мову нашай Бацькаўшчыны. Мінск: Юнацтва, 1992.

²⁷ Liba, P.: Folklor a populárna literatúra, Slovenský národopis, roč. 24, č. 3, s. 405-412.

²⁸ Profantová, Z.: Od folklóru k literárnemu folklorizmu. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2011. 144 s.

²⁹ Leščák, M.: O asimilácii folklórnej a literárnej komunikácie (folkloristické pohľady). Bratislava: Prebudená pieseň – združenie, 2001. 175 s.

³⁰ Hlôšková, H. – Zelenková, A. (eds.): Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru I–II. Bratislava: Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK – Slavistický ústav Jána Stanislava SAV – Ústav etnológie SAV; Brno – Česká asociace slavistů – Slavistická společnost Franka Wollmana v Brne, 2008. 248 s.; Hlôšková, H. – Zelenková, A. (eds.): Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru. I.–II. Bratislava – Brno: Ústav etnológie SAV, 2006. 232 s.

³¹ Єрмоленко, С. Я.: Фольклор і літаратурна мова. Київ: Наукова думка, 1987. 247 с.

³² Дей, О.: Иван Франко і народна творчість. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1955. 300 с.; Пилипчук, С. Фольклористична концептосфера Івана Франка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 466 с.

же термины *народная поэзия, народная словесность*), фольклором называют корпус вербальных (словесных) текстов разных жанров и разного назначения, употребления и происхождения, передаваемых и усваиваемых по традиции. (...) Пониманию фольклора как словесной формы (жанра) народной традиции соответствует филологическая фольклористика, занимающаяся изучением фольклорных текстов, их жанров, структуры, происхождения, истории, языка теми же методами, какими пользуется литературоведение при изучении литературных произведений³³. Сэнсавую ёмістасць тэрміна *фальклор* указвае яго інтэрпрэтацыя ў шырокім сэнсе, суадносная з ідэямі рускіх філолагаў XIX – XX ст.: „В ш и р о к о м с м ы с л е фольклор (в соответствии с внутренней формой английского слова, ср. также нем. *Volkskunde*) понимается как вся область традиционной народной духовной культуры во всех ее разделах и видах (словесный фольклор, музыкальный фольклор, верования, обрядность, народное искусство). При таком понимании фольклора как объекта изучения фольклористика должна совпадать с дисциплиной, составляющей раздел этнографии, а именно с этнографией духовной культуры. Однако в нашей научной практике употребление терминов *фольклор* и *фольклористика* несимметрично: откровенной двузначности термина *фольклор* соответствует практически полная однозначность термина *фольклористика*, понимаемого преимущественно в узком (филологическом) смысле³⁴. У свой час, рэцэнзуючы зборнік матэрыялаў Інстытута нямецкай этнаграфіі Берлінскай Акадэміі навук У. В. Проп каментываў спецыфіку зместу ўзгаданага фалькларыстычнага тэрміна ў сувязі з высвятленнем спецыфікі навуковай дзейнасці даследчай установы: „Под «Volkskunde» в немецкой науке понимается отечественная этнография, включающая изучение как материальной культуры народа, так и культуры духовной, в отличие от «Völkerkunde», представляющей собой общую этнографию. (...) Разница между этими двумя терминами для нас не в содержании понятия, а в объеме. Volkskunde есть этнография и фольклор одного народа (безразлично, отечественного или нет), Völkerkunde нами понимается как народоведение в широком смысле этого слова.

Эти замечания необходимо предпослать, чтобы правильно понять направление работы Института немецкой этнографии Берлинской Академии наук³⁵.

³³ Толстая, С. М.: Образ мира в тексте и ритуале. Москва: Русский фонд содействия образованию и науке, 2015, с. 10.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Проп, В. Я.: [Рецензия на] Deutsches Jahrbuch für Volkskunde. Herausgegeben vom Institut Deutsche Volkskunde an der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. – Bd. I, Hef ½, Jahrgang, 1955. 499 S. + Taf. I–XII; Bd. II, 1956, 488 S. + Taf. I–XIII, Teil 1, 1957, S. 1 – 346 + Taf. I – VIII; Teil 2, 1957, S. 347-576 + Taf. IX–XXVI. In: Русский фольклор. Материалы и исследования. Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1959, с. 447.

Спецыфіку напрамкаў даследавання і іх трансфармацыі, указваюць назвы звязаных з вывучэннем фальклору даследчых устаноў з эксплікацыяй ці імплікацыяй тэрміну *фальклор* або ўключэннем яго ў сувязь з іншымі тэрмінамі. Гэты тэрмін уваходзіць ці ўваходзіў раней у склад назваў акадэмічных інстытутаў ці іх частак. У Расійскай Федэрацыі дзейнічае Аддзел этналінгвістыкі і фальклору ў Інстытуце славяназнаўства РАН (Отдел этнолингвистики и фольклора Института славяноведения Российской Академии наук); у Беларусі „Інстытут мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы” – адзін з трох філіялаў (разам з „Інстытутам мовазнаўства імя Якуба Коласа” і „Інстытутам літаратуразнаўства імя Янкі Купалы”) „Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры” НАН Беларусі (Нацыянальнай акадэмія навук Беларусі, які з 2012 г. аб’ядноўвае гэтыя раней самастойныя інстытуты). У структуры інстытута – Аддзел фалькларыстыкі і культуры славянскіх народаў (Асноўны напрамак яго дзейнасці – вывучэнне і параўнальны аналіз фальклору славянскіх народаў); Аддзел народознаўства (праводзіць фундаментальныя даследаванні этнакультурных працэсаў на тэрыторыі Беларусі, межэтнічных сувязяў беларусаў, рускіх, украінцаў і іншых народаў у вобласці матэрыяльнай і духоўнай культуры, гісторыі этналогіі) і інш. Фальклор як элемент духоўнай культуры беларусаў разглядае заснавальнік навуковай школы этналогіі ў Беларусі М. Ф. Піліпенка. Інстытутам мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору імя Кандрата Крапівы выдаецца зборнік „Пытанні мастацтвазнаўства, этналогіі і фалькларыстыкі”. Да 1957 г. у Беларусі функцыянаваў сектар этнаграфіі і народнай творчасці, прычым у Інстытуце гісторыі АН БССР. Фундаментальнай акадэмічнай публікацыяй з’яўляецца 45-томная анталогія беларускіх фальклорных тэкстаў паводле іх жанраў „*Беларуская народная творчасць*”.

У Славакіі дзейнічае Інстытут этналогіі Славацкай акадэміі навук (Ústav etnológie SAV³⁶), комплекснымі даследаваннямі на фальклорным матэрыяле і супрацоўніцтвам з гэтым інстытутам вызначаецца Славістычны інстытут імя Яна Станіслава Славацкай акадэміі навук (Slavistický ústav Jána Stanislava SAV). На філасофскім факультэце Універсітэта імя Коменскага функцыянуе кафедра этналогіі і культурнай антрапалогіі (Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK). Ранейшая (да 2002 г.) яе назва – кафедра этнаграфіі і фалькларыстыкі (Katedra etnografie a folkloristiky FF UK) і інш.

Інстытут этналогіі Славацкай акадэміі навук у супрацоўніцтве з іншымі калегамі актыўна асэнсоўвае сучасны стан і перспектывы фальклору і фалькларыстыкі як канцэптуальную асновы шматлікіх калектыўных публі-

³⁶ Ústav etnológie vznikol v roku 1946 pod názvom Národopisný ústav SAV (premenovaný v roku 1994). <http://www.uet.sav.sk/?q=sk/historia-ustavu>

каций³⁷. Сучасная пазіцыя фальклору акрэсліваецца ў шэрагу пытанняў, на якія імкнучца адказаць сваімі працамі спецылісты розных краін: „Аké postavenie má klasický folklór a postfolklór v súčasnej kultúre a spoločnosti? Ako je akceptovaný? Ako súvisí klasický folklór s národnou identitou? Aké je postavenie folkloristiky v súčasnej postmodernej spoločnosti? Aké je jej postavenie v rámci spoločenských vied? Má folkloristika šancu na ďalší aktívny život, alebo sa transformuje do kultúrnej antropológie? Aké je postavenie slavistiky, a špeciálne slavistickej folkloristiky? Ako vidíme perspektívu slavistickej folkloristiky a folkloristiky vôbec, v jednotlivých krajinách? Čo si autori myslia, či je folkloristika dostatočne spoločensky angažovaná na to, aby mala ďalšiu perspektívu existencie? (...) Ako oživiť slavistické bádania, ako ich urobiť spoločensky angažované, a spoločensky potrebné a zaujímavé pre širokú verejnosť, aj pre vedeckú obec humanitných vied. Cieľom tohoto zborníka a našich príspevkov je, vzbudiť medzinárodnú diskusiu o aktuálnych otázkach neďalekej minulosti a súčasnosti v našej disciplíne”³⁸.

Ракурс трансфармацыі і параўнанне назваў і праблематыкі навуковых і навукова-навучальных адзінак ва ўстановах розных славянскіх краін указвае агульныя тэндэнцыі да ўзмацнення міждысцыплінарнасці, як і ўскладненне і канцэптэуальнае развіццё (пашырэнне навуковай базы) тэрміналогіі, тэарэтычнае заглыбленне ў духоўны, сацыяльны і грамадскі свет народа, у яго традыцыйную культуру, што адлюстроўваюць публікацыі славацкіх славістаў³⁹. Славацкія славісты падкрэсліваюць канцэпцыю комплекснасці ўспрымання

³⁷ Krekovičová a kol.: *Folklór a komunikácia v procesoch globalizácie*. Bratislava: SAP 2005. 142 s.; Profantová, Z. (ed.): *Slavistická folkloristika na rázcestí. XIII. medzinárodný zjazd slavistov v Lubľane*, august 2003. *Etnologické štúdie* 10. Bratislava: Ústav etnológie Slovenská akadémia vied, vydal Tomáš Pisecký ARM 333, 2003, 116 s.; Profantová, Z. (ed.): *Na prahu milénia. Folklór a folkloristika na Slovensku. Medzinárodný zborník venovaný k 60. narodeninám Doc. PhDr. Milana Leščáka, CSc.* Bratislava: ARM 333 pre MK SR, 2000, 255 s.; Profantová, Z. (ed.): *Folklór a folkloristika vo svete postmodernej. XV. medzinárodný zjazd slavistov v Minsku*, august 2013. Bratislava: Ústav etnológie Slovenská akadémia vied, 2013. 139 s.

³⁸ Profantová, Z. (ed.): *Folklór a folkloristika vo svete postmodernej*, op. cit., s. 6.

³⁹ Doruľa, J. (ed.): *Pohľady do vývinu slovenského jazyka a ľudovej kultúry*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava, 2008, 317 s.; Žeňuchová, K. – Žeňuch, P. (eds.): *Ľudová prózaická tvorba vo svetle vied o kultúre a umení*. Bratislava, 2009, 197 s.; Žeňuchová, K. (ed.): *Ľudová próza na Slovensku v kontexte dejin slavistiky*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2015. 344 s.; Žeňuchová, K.: *Zbierka ľudovej prózy Samuela Cambela. Prameň k výskumu rozprávačskej tradície na Slovensku*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Slovenský komitét slavistov, 2014. 464 s.; Žeňuch, P. – Uzeňová, E. S. – Žeňuchová, K. (eds.): *Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach*. Bratislava, 2013. 250 s.; Žeňuch, P.: *Slovensko-slovanské dimenzie duchovnej kultúry Slovenska*. In: Žeňuch, P. – Uzeňová, E. S. – Žeňuchová, K. (eds.): *Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach*. Bratislava, 2013, s. 11-29; Žeňuchová, K.: *Svedectvo o byzantskej tradícii v zbierkach ľudovej prózy z východného Slovenska*. In: Žeňuch, P. (ed.): *Cyrilské a latinské pamiatky v byzantsko-slovanskom obradovom prostredí na Slovensku*. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2007, s. 209-218.

фальклору і інших складникаў культуры, развіваюць канцэпцыю міждысцыплінарнасці, у тым ліку паміж вуснай і кніжнай традыцыяй: „Signály, zaměřené na liberalizáciu duchovného odkazu tradičnej európskej kultúry je potrebné intenzívne a systematicky eliminovať prostredníctvom komplexného výskumu národných kultúr v širšom európskom kontexte, najmä vzťahov jednotlivých národných kultúr, v rámci ktorých synergicky pôsobia všetky zložky kultúry (jazyk, literatúra, dejiny, folklór).”⁴⁰

Актыўнасць уплыву фальклору на науковае грамадства прасочваецца пастаянна, напрыклад, паводле А. Д. Саймонава, „90-е і 900-е годы были периодом интенсивной борьбы вокруг традиций русской национальной культуры, периодом «переоценки ценностей» и поисков новых методов изучения классического фольклора. (...) Задачи, стоящие перед фольклористикой в этот период, в значительной степени определяются этнографией, т. е. наукой, ставящей своей целью описание народов, или точнее наукой о народоведении, понимаемом в самом широком значении этого слова”⁴¹. У той жа час ў рускім часопісе «Живая старина» ў 1890 г. В. И. Ламанскі адрознівае фальклору ад этнаграфіі на падставе яго аб’яднаўчай, інтэграцыйнай уласцівасці, у тым ліку ў навуковым вывучэнні: „Собственно же фольклор, хотя и обращается к этнографическим материалам, имеет свою задачу создать новую опытную психологию, новое учение о душе не личной а общечеловеческой, все-народной, вселюдской, если так можно выразиться, и новую историю человеческой культуры с самых первых ее истоков. Этнография, этнология разлагает, определяет свойства и особенности рас, племен и народов. Фольклор соединяет, сопоставляет разные черты и данные различных степеней развития человечества, без отличия рас и племен”⁴².

Пасрэдніцтвам феномена фальклору сувязь паміж фалькларыстыкай, этнаграфіяй і філалогіяй у навуцы традыцыйна ўтрымліваецца і спецыялізуецца. У канцы XIX стагоддзя фарміраваліся перадумовы ўласцівага для сучаснасці ўзбуйнення маштабу ў навуковым поглядзе на фальклору як аб’ект даследавання для фалькларыстыкі, этнаграфіі, філалогіі: „Фольклористика, являясь составной частью этнографии, никогда не теряла связи с филологией. В свою очередь, филология в конце прошлого [XIX – В. Л.] века в значительной степени через фольклористику была тесно связана с этнографией. К изучению фольклора как наследия древней культуры обращались многие выдающиеся ученые-филологи, рассматривавшие этнографию, филологию

⁴⁰ Žeňuch, P. – Uzeňová, E. S. – Žeňuchová, K. (eds.): Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach, op. cit., s. 9.

⁴¹ Соймонов, А. Д.: Вопросы изучения классического фольклора в русской науке конца XIX века. In: Русский фольклор. Материалы и исследования. Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1959, с. 196, 199.

⁴² Ibidem, с. 204.

и фольклористику как родственные, тесно связанные между собой области знания. В числе таких ученых уже назывались имена известного филолога В. И. Ломанского – редактора журнала «Живая старина», А. Н. Пыпина – автора «Истории русской этнографии», А. И. Соболевского – постоянного сотрудника «Живой старины» и составителя известного свода «Великорусские народные песни», академика Н. С. Тихонравова, опубликовавшего в начале 90-х годов ценнейшие записи былин, и др.⁷⁴³.

Арганічным складнікам сучаснай навуковай парадыгмы выступае актуалізацыя традыцый у інтэрпрэтацыі фальклору. У Расіі яна рэалізуецца найперш шляхам перавыдання класічных прац і зборнікаў XIX – XX ст.⁴⁴ і інш. У Славакіі актыўна публікуюцца каштоўныя архіўныя зборы, у прыватнасці, на сучаснай навуковай базе з каментарыем і захаваннем тэксталагічных асаблівасцей К. Жэнохава выдала сабраныя С. Цамбелам у дыялекталагічных мэтах ў 1893–1905 гг. і апублікаваныя часткова тэксты казак з Усходняй і Цэнтральнай Славакіі⁴⁵. Асэнсоўваючы збіральніцкую дзейнасць лінгвіста⁴⁶, названая славістка дэталева і глыбока асвятляе праблематыку ў кантэксце фальклорыстыкі (пры суаднясенні з фундаментальнай працай І. Поліўкі⁴⁷ і зыходзячы з сучаснага ўзроўню тэксталагіі, геналагіі і філалогіі). Выдадзены і рукапісныя зборнікі славацкіх казак⁴⁸, методыка выдання якіх выразна супрацьпастаўляецца анталагічнаму выданню славацкіх казак з розных зборніках той жа даследчыцай⁴⁹, якая ў сваіх заўвагах і каментарыях тлумачыць гэта папулярызатарскімі мэтамі і тым, што „čitateľské vydanie vyžaduje výraznejšie zásahy do textov”⁵⁰. У 90-я гг. Былі выдадзены і сабраныя пад кіраўніцтвам Ф. Волмана ў першай трэці XX ст. шматлікія славацкія казкі⁵¹.

Змены ўспрыняцця фальклору ў нацыянальнай ментальнасці прасочваюцца ў накірунках вывучэння спецыфікі і спосабаў уключэння ў сучас-

⁴³ Ibidem, с. 209.

⁴⁴ Шеппинг, Д. О.: Русская народность в ее поверьях, обрядах и сказках (1862). Москва: Государственная публичная историческая библиотека России, 2012. 216 с.; Буслаев, Ф.: Русский быт и духовная культура. Москва: Институт русской цивилизации, 2015. 1008 с.; Потеня, А. А.: О некоторых символах в славянской народной поэзии. О связи некоторых представлений в языке. О купальских огнях и сродных с ними представлениями. О доле и сродных с нею существах. Москва: Едиториал УРСС, Ленанд, 2016. 248 с. – в серии «Лингвистическое наследие XIX века» (с дореформенной оригинальной орфографией).

⁴⁵ Žeňuchová, K. Zbierka ľudovej prózy Samuela Cambela, op. cit.

⁴⁶ Ibidem, s. 10-30.

⁴⁷ Polívka, J.: Súpis slovenských rozprávok. Zv. 1–5. Turčiansky Sv. Martin, 1923–1931.

⁴⁸ Pácalová, J. (ed.): Codexy tisoenské. K prameňom slovenských rozprávok. Bratislava: Centrum excelentnosti SlovSlav SAV, 2015. 224 s.

⁴⁹ Pácalová, J. (ed.): Slovenské rozprávky (1845–1883). Bratislava: KALLIGRAM – Ústav slovenskej literatúry, 2012. 507 s.

⁵⁰ Ibidem, s. 461.

⁵¹ Gašparíková, V. Slovenské ľudové rozprávky. Diel I. – III. Bratislava: Veda, 1992 – 2004.

нае грамадства гэтай старажытнай формы духоўнай культуры традыцыйнага грамадства. Гістарычны аспект фальклорных з'яў у форме вывучэння гістарычнай памяці адлюстраваны ў манаграфіі славацкай даследчыцы Г. Глашковай „Індывідуальная і калектыўная памяць (выбраныя фалькларыстычныя аспекты)”⁵². Скіраванасць на гістарычную катэгорыю выяўляе паўторную фалькларызацыю на падставе выбару тэм, акцэнтацыі канкрэтных гістарычных традыцый і селекцыі асобных версій (варыянтаў) – „Vstupom takto spracovaných ľudových tradícií prostredníctvom masových médií, publicistiky, pedagogického pôsobenia a propagandy dochádza neraz aj k folklorizácii folklorizmu – pôvodné ľudové tradície (medzi nimi i historické) sa dostávajú nazad k pôvodnému nositeľovi, tentokrát však v „mýtizovanej“ podobe. Dochádza tu k prelínaniu folklóru, folklórom inšpirovanej tvorby či ponášok na folklórnu tvorbu”⁵³. Такая асаблівасць звязваецца з праблематыкай выкарыстання элементаў народнай культуры як этнаідэнтыфікацыйнага фактара⁵⁴.

У рускім навуковым кантэксце акрэсленая славацкай даследчыцай тэндэнцыя прасочваецца ў медыяльным (рэкламным) дыскурсе, – у кандыдацкай дысертацыі „Фальклор у сучаснай расійскай рэкламе (на прыкладзе штомесячных часопіаў)”⁵⁵. Канцэпцыя гэтага даследавання базуецца на ўніверсальнасці фальклорнай асновы нацыянальнай культуры і значным камунікатыўным уздзеяннем фальклору: „Использование традиционных форм культуры, в число которых входит и фольклор, при создании рекламы оказывается не только действенным способом достижения коммуникативных задач, но и способом гармонизации внутреннего состояния человека, повышения его личной сопричастности к культурным явлениям, мотивацией к социально значимым действиям”⁵⁶.

Сучасная навука актыўна вывучае аксіялогію фальклору ў разнастайных напрамках і пры гэтым выходзіць з яго навуковага патэнцыялу, заўважаючы славістамі ўжо на першых этапах развіцця філалогіі. Навуковая думка славістаў і ў цэлым філолагаў (укліваючы фалькларыстаў) XIX і XX стагоддзяў сёння актуалізуецца ў выданнях анталагічнага і хрэстаматыйнага характару як актыўны і жывы імпульс, верыфікацыя ўстойлівасці навуковых уяўленняў пра суадносіны фальклору са з'явамі вялікай грамадска-культур-

⁵² Hložková, H.: Individuálna a kolektívna historická pamäť (vybrané folkloristické aspekty). Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. 116 s.

⁵³ Ibidem, s. 89.

⁵⁴ Hložková, H.: Individuálna a kolektívna historická pamäť, s. 89. Гл. таксама: Krekovičová, E.: Mentálne obrazy, stereotypy a mýty vo folklóre a v politike. Bratislava: ÚEt SAV – ETERNA Press, 2005. 128 s.

⁵⁵ Кузавка, Е. Н.: Фольклор в современной российской рекламе (на примере ежемесячных журналов). Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук: специальность 10.01.10. Журналистика. Воронеж, 2015. 403 л.

⁵⁶ Ibidem, с. 3.

най значнасці. У рускім навуковым кантэксце план сумяшчэння і накладання актуальнага і гістарычнага навуковага дыскурсу ўказваецца ў хрэстаматы „Мова фальклору”⁵⁷. Канстантным выступае канцэптуальны рад: *культурныя формы жыцця – характар народа – жывое слова народа*. Указаныя асаблівасці прасочваюцца ў стаўленні да фальклору, яго інтэрпрэтацыі як выніку развіцця і самапазнання грамадства, істотнага для выхавання асобы праз вывучэнне мовы фальклору: „Изучение языка русского фольклора, прикосновение к истокам народного словесного искусства воспитывает патриотизм, облагораживает эстетический вкус, развивает чувство языка и вырабатывает умение активно пользоваться его неисчерпаемыми возможностями”⁵⁸.

Сучасная навуковая парадыгма выступае новым узроўнем традыцыйнага (зыходнага) разумення лінгвістычнай аксіялогіі так званага жывога маўлення ў дачыненні з нацыянальнай мовай і яе асваеннем, гэта значыць развіццём моўнай і сацыяльнай асобы. Навуковыя традыцыі скіроўваюць на культурныя аспекты і вылучаюць праблему разумення фальклору пры вывучэнні традыцыйнай культуры, сфармуляваныя больш за 100 гадоў таму. З дапамогай жанравай канкрэтызацыі фальклору высвятляе яго моўна-культурную ролю славіст І. І. Сразнеўскі, які ў мове фальклору адзначаў патэнцыі навучання творчаму валоданню кніжнай мовай. Пералічаныя жанры ўжо ў XIX стагоддзі ў навуковай рускай літаратуры азначаліся за класічныя: „Вглядимся в язык песен, сказок, пословиц, загадок народных и увидим свободу и живое разнообразие выражений при всем очевидном пристрастии к некоторым любимым. И всюду, где нет искусственной неволи, ум и чувство правят словом свободно”⁵⁹. На фарміраванне гэтага даследчыка аказала ўплыў праца П. Ё. Шафарыка „Славянскія старажытнасці”. З імем І. І. Сразнеўскага звязваецца вылучэнне асобай лінгвістычнай дысцыпліны – геаграфіі рускай мовы – „прародительницы современной этнолингвистики”⁶⁰.

Вывучэнне мовы фальклору ляжыць у аснове дзвюх новых дысцыплін, якія ўжо знайшлі афармленне і ў навуковых школах.

Новая лінгвістычная дысцыпліна *лінгвафалькларыстыка* атрымала і вучэбна-метадычную інтэрпрэтацыю⁶¹. У межах гэтай навукі вылучаюцца 3 напрамкі моўнага даследавання фальклору на аснове развіцця традыцыйнай

⁵⁷ Язык фольклора: Хрестоматия. Составитель А.Т. Хроленко. 2 изд., испр. Москва: Флинта: Наука, 2006. 224 с.

⁵⁸ Хроленко, А. Т.: Введение в лингвофольклористику: учебное пособие. Москва: Наука, 2010, с. 3.

⁵⁹ Срезневский, И. И.: Русское слово. Избранные труды. Составитель Н. А. Кондрашов. Москва: Просвещение, 1986, с. 111.

⁶⁰ Никитин, О. В. [Отечественные языковеды] Измаил Иванович Срезневский (1812–1880). In. Русская речь, 2012, № 5, с. 79.

⁶¹ Хроленко, А. Т. Введение в лингвофольклористику, op. cit.

лінгвістичної проблематики: „1) выяснение природы языка фольклора через его соотношение с диалектами; 2) изучение отдельных элементов структуры народно-поэтической речи; 3) функционально-стилистическое использование фактов языка в системе народной поэтики”⁶². Заснавальнік курскої школи лінгвафалькларыстыкі А. Ц. Храленка ўказвае на яе цесную сувязь з этналінгвістыкай і лінгвакультуралогіяй, а таксама з новай наукай, якая яшчэ толькі фарміруецца, – філасофіяй паўсядзённасці⁶³. Вывучэнне мовы фальклору звязана са стварэннем спецыяльных слоўнікаў, напрыклад лексікі ўнікальнага жанру рускага эпічнага фальклору – былін⁶⁴. Гэтымі ж аўтарамі складзены і канкардансы песень розных рэгіянаў.

Этналінгвістыка ў Расіі канцэптuallyнае распрацаванне атрымала ў акадэмічным Інстытуце славяназнаўства, дзякуючы працам Н. І. Талстога і яго ініцыятыве па даследаванні дыялектаў Палесся, якое разглядаецца цэласным культурным рэгіёнам трох усходнеславянскіх народаў. Славянская этналінгвістыка характарызуецца як „дисциплина, изучающая язык, традиционную духовную культуру (обряды, обычаи, верования) и фольклор в их неразрывном единстве”⁶⁵. Маскоўская і польская (заснаваная Е. Бартмінскім) этналінгвістычныя школы актыўна супрацоўнічаюць, маючы канцэптuallyна розныя асновы, на што ўказваюць пры параўнанні. Зыходныя паняцці і метады славянскай этналінгвістыкі (метады рэканструкцыі) былі тэарэтычна асэнсаваны⁶⁶ і паслужылі трывалай базай для пяцітомнага этналінгвістычнага слоўніка «Славянские древности» (М., 1995–2012. Т. 1–5) і значнай серыі манаграфій і тэматычных зборнікаў. Паняцце тэксту ў этналінгвістыцы пашыраецца ў параўнанні з традыцыйным філалагічным разуменнем да семіятычнага сэнсу, ахопліваючы «последовательность знаков разной субстанциональной природы (слово, действие, ментальный образ, изображение и т. п.), имеющую смысловую завершенность, жанровую определенность и коммуникативную функцию, подобно вербальному тексту»⁶⁷. Польская этналінгвістычная школа сваю тэорыю таксама рэалізавала і лексікаграфічна – ў «Слоўніку народных стэрэатыпаў і сімвалаў» (SSiSL: Słownik stereotypów i symboli ludowych. Red. J. Bartmiński. Lublin: 1996–2012). Прычым раскрыццё сімвалічных зна-

⁶² Ibidem, с. 11.

⁶³ Ibidem, с. 23.

⁶⁴ Бобунова, М. А. – Хроленко, А. Т. Словарь языка русского фольклора: Лексика былинных текстов. Вып. 1. Курск, 2000; Бобунова, М. А. – Хроленко, А. Т. Словарь языка русского фольклора: Лексика былинны: Часть первая: Мир природы. Курск, 2006; Бобунова, М. А. – Хроленко, А. Т. Словарь языка русского фольклора: Лексика былинны: Часть вторая: Мир человека. Курск, 2006.

⁶⁵ Толстая, С. М.: Образ мира в тексте и ритуале, с. 2.

⁶⁶ Н. И. и С. М. Толстые. Славянская этнолингвистика. Вопросы теории. Москва, 2013.

⁶⁷ Толстая, С. М.: Образ мира в тексте и ритуале, с. 5.

чэнняў у мове фальклору розных жанраў ў форме слоўнікавых артыкулаў з'яўляецца рэканструкцыяй народнай сістэмы каштоўнасцей⁶⁸.

Далучэнне беларускіх даследчыкаў да экспедыцыі па вывучэнню Палесся ў 1984 г. паспрыяла зараджэнню ўласна беларускага напрамку этналінгвістыкі, прычым „Значительную роль в развертывании этнолингвистических исследований в Белоруссии сыграла научно-исследовательская лаборатория белорусского фольклора и диалектологии, открытая в 1981 г. на филфаке белорусского университета (до 2005 г. ею заведовал известный белорусский фольклорист В. Д. Литвинко, обобщением его исследований явилась монография, посвященная фольклору и этнокультуре Полесья). Значительную роль в развертывании этнолингвистических исследований в Белоруссии сыграла научно-исследовательская лаборатория белорусского фольклора и диалектологии, открытая в 1981 г. на филфаке белорусского университета (до 2005 г. ею заведовал известный белорусский фольклорист В. Д. Литвинко, обобщением его исследований явилась монография, посвященная фольклору и этнокультуре Полесья)“⁶⁹.

У адрозненні ад маскоўскіх этналінгвістаў, пры гэтым Палессе ўключаецца ў сістэму іншых тэрытарыяльных адзінак: у Беларусі вылучаюцца шэсць асноўных культурных (этнаграфічных) рэгіёнаў: Падняпроўе, Панямонне, Усходняе Палессе, Заходняе Палессе, Паазер'е і Цэнтральны рэгіён. На беларускай тэрыторыі усходняя і заходняя часткі Палесся атрымліваюць далейшую дыферэнцыяцыю паводле мовы і іншых культурных асаблівасцей. Аналагічным чынам праз арэальную дэталізацыю вывучаецца і ўкраінскае Палессе айчыннымі даследчыкамі, што адлюстравана ў канцэпцыі этналінгвістычнага картаграфавання: „Отметим, что составление этнолингвистических атласов является важной предпосылкой интерпретации материала современного этнолингвистического исследования явлений традиционной духовной культуры. Поэтому актуальной в украинистике остается подготовка обобщенного этнолингвистического атласа, где была бы воспроизведена народная материальная и духовная культура украинцев в ее пространственной вариативности“⁷⁰.

Лексікаграфія, прысвечаная фальклору, уключае напісаны на рускай мове ў супрацоўніцтве ўсходнеславянскіх навукоўцаў слоўнік навуковай і на-

⁶⁸ Гл. Небжеговска-Бартмынска, С.: Символические значения и система ценностей. In: Категория оценки и система ценностей в языке и культуре. Отв. редактор С. М. Толстая. Москва: «Индрик», 2015, с. 44.

⁶⁹ Антропов, Н. П.: Основные направления белорусской этнолингвистики. In: Славяноведение, 2008, № 4, с. 90.

⁷⁰ Конобродская, В. Л.: Украинская этнолингвистика: направления развития, проблемы и задачи. In: Славяноведение, 2008, № 4, с. 107.

роднай тэрміналогіі „Усходнеславянскі фальклор”⁷¹. Слоўнікавыя артыкулы ў ім змяшчаюць тэрміны на кожнай з усходнеславянскіх моў.

Беларускі кантэкст аформіўся і ў энцыклапедычным накірунку праз стварэнне міждысцыплінарнай фундаментальнай энцыклапедыі „Беларускі фальклор”⁷². У ёй адлюстраваны шматлікія аспекты вывучэння фальклору, у тым ліку моўныя і кадыфікацыйныя⁷³ і звязаныя з ім персаналіі.

На базе публікаваных фальклорных тэкстаў і палявых запісаў, а таксама мастацкіх тэкстаў з фальклорнымі сродкамі, звязаных з Усходнім Беларускім Палессем, створаны ўнікальны „Фальклорны слоўнік Гомельшчыны”⁷⁴.

Дынаміку інтэрпрэтацыі і вывучэння фальклору адлюстроўвае выдадзены ў Расіі ў серыі „Слоўнікі XXI стагоддзя” „Слоўнік-тэзаўрус рускіх прымавак, прыказак і трапных выразаў”⁷⁵, складзены паводле кагнітыўнага антрапацэнтрычнага прынцыпу – ў выглядзе апавядання-тлумачэння. Матэрыял, які аўтар збіраў нкалькі дзесяцігоддзяў у Расіі, а таксама ў іншых рэспубліках з рускамоўным насельніцтва адначасова з’яўляецца даведнікам для авалодання па-сапраўднаму народным маўленнем, лепшаму разуменню Расіі і духа яе народа, як указваецца ў яго анатацыі.

Выяўленыя і ўказаныя тэндэнцыі ўключэння фальклору ў сучасную навуковую парадыгму кожнай нацыянальнай навукай асвойваюцца з улікам спецыфікі свайго культурнага і літаратурна-моўнага развіцця, што праяўляецца ў акцэнтацыі і выбары праблематыкі, істотнай для канкрэтнай краіны і яе моўнай асобы.

Літаратура

- AFANASIEV, A. Ruské rozprávky. Preložila H. Ruppeltdová, Bratislava: Academia 1931. 102 s.
- AFANASJEV, A. N. Ruské lidové pohádky. Z ruského originálu vybral, předmluvu napsal ediční poznámku a komentářem opatřil Karel Dvořák. Přeložili Rudolf Lužík a Karel Dvořák. Praha: Odeon, redakce krásné literatury, 1984. 603 s.

⁷¹ Восточнославянский фольклор: Словарь научной и нарнародной терминологии. Отв. Ред. К. П. Кабашников. Минск: Наука і тэхніка, 1993.— 478 с.

⁷² Беларускі фальклор: Энцыклапедыя. Т. 1–2. Мінск: “Беларуская энцыклапедыя”, 2005–2006.

⁷³ Ляшук, В. М.: Кайнэ. In: Беларускі фальклор: Энцыклапедыя. Т. 1. Мінск: “Беларуская энцыклапедыя”, 2005, с. 612.

⁷⁴ Анічэнка, У. В. – Бобрык, У. А. – Кузьміч, Л. П. – Паўлавец, Дз. Дз.: Фальклорны слоўнік Гомельшчыны. Гомель: ГДУ імя Ф. Скарыны, 2003. 346 с.

⁷⁵ Зимин, В. Словарь-тезаурус русских пословиц, поговорок и метких выражений. Москва: РАН, 2012. 730 с.

- AUTY, R. Některé problémy vývoje slovanských spisovných jazyků. In: *Slavia*, 1958, roč. XXVII, sešit 2, s. 160-170.
- BARNET, V. Vztah komunikativní sféry a různotvary jazyka v slovanských jazycích (K sociolingvistické interpretaci pojmu jazyková situace). In: *Slavia*, 1977, roč. XLVI, sešit 1, s. 337-347.
- DORUĽA, J. Čarovný svet a skutočný život v slovenskej rozprávke. Bratislava: Goralinga, 2012. 124 s.
- DORUĽA, J. Nad jazykom ľudových rozprávok (z hľadiska vývinu spisovného jazyka). In: *Kultúra slova*, 1987, roč. 21, č. 7, s. 225-230.
- DORUĽA, J. O jazykovom a kultúrnom bohatstve Dobšinského Povestí. In: *Slovenská literatúra*, 1986, roč. 33, č. 3, s. 234-248.
- DORUĽA, J. Slováci v dejinách jazykových vzťahov. Bratislava: VEDA, 1977. 135 s.
- DORUĽA, J. Slovenčina v histórii, živote a slovesnej tvorbe Slovákov. In: DORUĽA, J. Tri kapitoly zo života slov. Bratislava: VEDA, 1993, s. 62-145.
- Folklor a folkloristika vo svete postmoderny. XV. medzinárodný zjazd slavistov v Minsku, august 2013. PROFANTOVÁ, Z. (ed.). Bratislava: Ústav etnológie Slovenská akadémia vied, 2013. 139 s.
- GAŠPARÍKOVÁ, V. Slovenské ľudové rozprávky. Diel I. – III. Bratislava: Veda 1993–2004.
- GLADKOVA, H. Teorija literaturnogo jazyka v trudach Vladimira Barneta. In: *Jazykovědná rusistika na přelomu generací (Sborník věnovaný nedožitým osmdesátinám Vladimíra Barneta)*. AUC Philologica 3/2005 – Slavica Pragensia XL. Rajnochová, N. – Blažek, V. (red.). Praha, Karolinum 2009, s.111-137.
- HLÔŠKOVÁ, H. Individuálna a kolektívna historická pamäť (vybrané folkloristické aspekty). Bratislava: Univerzita Komenského, 2008. 116 s.
- KAČALA, J. Kultúrne rozmery jazyka. Úvahy jazykovedca. Bratislava: Univerzitná knižnica; Národne knižničné centrum. Nadácia korene, 1997. 164 s.
- KREKOVIČOVÁ a kol.: Folklor a komunikácia v procesoch globalizácie. Bratislava: SAP 2005. 142 s.
- KREKOVIČOVÁ, E. Mentálne obrazy, stereotypy a mýty vo folklóre a v politike. Bratislava: ÚEt SAV – ETERNA Press 2005. 128 s.
- ĽAŠUKOVÁ, V. (ЛЯШУК, В. М.) Folklorný vektor v kodifikácii bieloruského a slovenského jazyka. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, 2009. 309 s.
- LEŠČÁK, M. O asimilácii folklórnej a literárnej komunikácie (folkloristické pohľady). Bratislava: Prebudená pieseň – združenie, 2001. 175 s.
- LEŠKA, O. – ŠIŠKOVÁ, R. – MUŠINKA, M.: Vyprávění z Podkarpátí. Ukrajinská nářečí východního Slovenska. / Rozpovídi z Podkarpattja. Ukrajinští hovorci schidnoji Slovaččiny. New York – Praha – Kyjev: Euroslavica, 1998. XXII + 323 + XVI s.

- LIBA, P. Folklór a populárna literatúra. In: Slovenský národopis, r. 24, č. 3, 405-412. Ľudová prozaická tvorba vo svetle vied o kultúre a umení. Ed. K. ŽEŇUCHOVÁ, P. ŽEŇUCH. Bratislava, 2009, 197 s.
- MICHÁLEK, J. Tradícia a inovácia (Štúdie o ľudovej kultúre). Bratislava: Univerzita Komenského 2001. 124 s.
- Na prahu milénia. Folklór a folkloristika na Slovensku. Medzinárodný zborník venovaný k 60. narodeninám Doc. PhDr. Milana Leščáka. PROFANTOVÁ, Z. (Ed.). Bratislava: ARM 333 pre MK SR, 2000, 255 s.
- PÁCALOVÁ, J. (Ed.) Codexy tisovské. K prameňom slovenských rozprávok. Bratislava: SUJS SAV; ÚSL SAV; Centrum excelentnosti SAV, 2015. 224 s.
- PÁCALOVÁ, J. Metamorfózy rozprávky (od Kollára po Pavla Dobšinského). Bratislava: Ars Poetica – Ústav svetovej literatúry SAV, 2010. 367 s.
- Pohľady do vývinu slovenského jazyka a ľudovej kultúry. Ed. J. DORULA. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava, 2008, 317 s.
- POLÍVKA, Jiří. Súpis slovenských rozprávok. Zv. 1–5. Turčiansky Sv. Martin, 1923–1931.
- PROFANTOVÁ, Z. Od folklóru k literárnemu folklorizmu. Bratislava: Ústav etnológie SAV, 2011. 144 s.
- SABOL, J. Žánre ľudovej slovesnosti a ich zástoj pri formovaní štúrovej spisovnej slovenčiny. In: 150. výročie bratislavského exodu. Spoločenskovedný zôšit 15. Prešov, Filozofická fakulta Univerzity P.-J. Šafárika, 1995, s. 83-91.
- Slavista Frank Wollman v kontexte literatúry a folklóru. I.-II. Ed. H. HLÔŠKOVÁ – A. ZELENKOVÁ (Eds.). Bratislava – Brno: Ústav etnológie SAV 2006. 232 s.
- Slavista Jiří Polívka v kontexte literatúry a folklóru I.-II. H. HLÔŠKOVÁ – A. ZELENKOVÁ. (Eds.) Bratislava: Katedra etnológie a kultúrnej antropológie FF UK: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV: Ústav etnológie SAV; Brno: Česká asociace slavistů: Slavistická společnost Franka Wollmana v Brne, 2008. 248 s.
- Slavistická folkloristika na rázcestí. XIII. medzinárodný zjazd slavistov v Ľubľane, august 2003. PROFANTOVÁ, Z. (Ed.). Etnologické štúdie 10. Bratislava: Ústav etnológie Slovenská akadémia vied, vydal Tomáš Písecký ARM 333, 2003, 116 s.
- Slovenské rozprávky (1845–1883). PÁCALOVÁ, J. (Ed.). Bratislava: KAL-LIGRAM Ústav slovenskej literatúry, 2012. 507 s.
- STANISLAV, J. Niekoľko rozprávok z východnej tretiny Liptova. In: Sborník Matice slovenskej, 1929, zv. 7, s. 1–48.
- ŠIŠKOVÁ, R. – MUŠINKA, M. – MUŠINKA, A.: Ukrajinská nářečí Slovenska. Výzkum a zvukové zápisy z let 1957–1967. Praha: Slovanský ústav AV ČR, Euroslavica, 2005, 184 s.
- ŽEŇUCH, P. – UZEŇOVÁ, E. S. – ŽEŇUCHOVÁ, K. (eds.): Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach. Bratislava, 2013. 250 s.

- ŽEŇUCH, P. Slovensko-slovanské dimenzie duchovnej kultúry Slovenska. In: ŽEŇUCH, P. – UZEŇOVÁ, E. S. – ŽEŇUCHOVÁ, K. (eds.): Jazyk a kultúra na Slovensku v slovanských a neslovanských súvislostiach. Bratislava, 2013, s. 11–29.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. (ed.) Ľudová próza na Slovensku v kontexte dejín slavistiky. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2015. 344 s.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. Jazyková a kultúrno-historická hodnota ľudovej slovesnosti. In: Život slova v dejinách a jazykových vzťahoch. Bratislava: Slavistický kabinet SAV, 2003, s. 220–225.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. Pôsobenie Samuela Cambela medzi dialektológiou a folkloristikou. In: Slavica Slovaca, 2006, roč. 41, č. 1, s. 3–16.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. Samuel Cambel na pomedzí vedných disciplín: Zberateľské dielo Samuela Cambela v kontexte výskumu ľudovej prózy na Slovensku. Bratislava: SÚJS SAV; Martin: Matica slovenská. 2009. 227 s.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. Samuel Cambel v kontexte slovenskej folkloristiky. In: Slavica Slovaca, 2003, roč. 38, č. 21, s. 104–111.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. Svedectvo o byzantskej tradícii v zbierkach ľudovej prózy z východného Slovenska. In: Cyrilské a latinské pamiatky v byzantsko-slovanskom obradovom prostredí na Slovensku. Ved. red. a ed. P. ŽEŇUCH. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV, Slovenský komitét slavistov, 2007, s. 209–218.
- ŽEŇUCHOVÁ, K. Zbierka ľudovej prózy Samuela Cambela. Prameň k výskumu rozprávačskej tradície na Slovensku. Bratislava: Slavistický ústav Jána Stanislava SAV a Slovenský komitét slavistov, 2014. 464 s.
- АНТРОПОВ, Н. П. Основные направления белорусской этнолингвистики. In: Славяноведение, 2008, ч. 4, с. 89–103.
- БОБУНОВА, М. А. – ХРОЛЕНКО, А. Т. Словарь языка русского фольклора: Лексика былинных текстов. Вып. 1. Курск, 2000.
- БОБУНОВА, М. А. – ХРОЛЕНКО, А. Т. Словарь языка русского фольклора: Лексика былинны: Часть первая: Мир природы. Курск, 2006. 314 с.
- БОРКОВСКИЙ, В. И. Синтаксис сказок: русско-белорусские параллели. Москва: Наука 1981. 233 с.
- ВЫХОДЦЕВ, П. С. Русская советская поэзия и народное творчество. Москва: Академия наук СССР, 1963. 552 с.
- ГІЛЕВІЧ, Н. С. З клопатам пра песні народа: Кароткі нарыс гісторыі збірання і даследавання беларускіх народных песень. Мінск: Выдавецтва БДУ, 1970. 160 с.
- ГІЛЕВІЧ, Н. С. Мой белы дзень: Кніга пра фальклор і мову нашай Бацькаўшчыны. Мінск: Юнацтва, 1992. 333 с.

- ДЕЙ, О. Иван Франко і народна творчість. Київ: Державне видавництво художньої літератури, 1955. 300 с.
- ЕРМОЛЕНКО, С. Я. Фольклор і літературна мова. Київ: Наукова думка, 1987. 247 с.
- КОНОБРОДСКАЯ, В. Л. Украинская этнолингвистика: направления развития, проблемы и задачи. In: Славяноведение, 2008, № 4, с. 104–114.
- КУЗАВКА, Е. Н. Фольклор в современной российской рекламе (на примере ежемесячных журналов). Диссертация ... кандидата филологических наук: специальность 10.01.10. Журналистика. Воронеж, 2015. 403 л.
- КУЗЬМІЧ, Л. П. Лексичныя асаблівасці беларускага фальклору: Дис. канд. філал. навук. Гомель, 1993. 210 л.
- ЛЯШУК, В. М. Фальклорнае кайнэ ў фарміраванні славянскіх літаратурных моў. In: Мовознаўства. Літаратура. Культура. Фальклорыстыка. XIII Міжнародны з'езд славістаў (Любляна, 2003). Даклады беларускай дэлегацыі, Мінск, 2003, с. 70–86.
- МЕЧКОВСКАЯ, Н. Б. Типы языковых ситуаций и нормативно-стилистических систем в социальной характеристологии славянских языков. In: Мовознаўства. Літаратура. Культуралогія. Фальклорыстыка: XIII Міжнар. з'езд славістаў (Любляна, 2003): Дакл. бел дэлегацыі. Мінск: Беларуска-кая навука, 2003, с. 105–128.
- НЕБЖЕГОВСКА-БАРТМИНЬСКА, С. Символические значения и система ценностей. In: Категория оценки и система ценностей в языке и культуре / Отв. редактор С. М. Толстая. Библиотека Института славяноведения РАН (18). Отдел этнолингвистики и фольклора. Москва: «Индрик», 2015, с. 33–52.
- НИКИТИН, О. В. [Отечественные языковеды:] Измаил Иванович Срезневский (1812–1880). In: Русская речь, 2012, № 5, с. 70 – 80.
- ПИЛИПЧУК, С. Фольклористична концептосфера Івана Франка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 466 с.
- ПРОПП, В. Я. [Рецензия на:] Deutsches Jahrbuch für Volkskunde. Herausgegeben vom Institut Deutsche Volkskunde an der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. – Bd. I, Hef ½, Jahrgang, 1955. 499 S. + Taf. I – XII; Bd. II, 1956, 488 S. + Taf. I – XIII, Teil 1, 1957, S. 1 – 346 + Taf. I – VIII; Teil 2, 1957, S. 347 – 576 + Taf. IX – XXVI. In: Русский фольклор. Материалы и исследования. Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1959, с. 447.
- РОВДА, К. И. Эрбен и русско-чешские литературные связи. In: Из истории русско-славянских литературных связей XIX в. Отв. ред. М. П. АЛЕКСЕЕВ. Москва–Ленинград: Издательство академии наук СССР; Институт русской литературы (Пушкинский дом), 1963, с. 23–57.
- Русская литература и фольклор (первая половина XIX века). Ленинград: Наука. Ленинградское отделение, 1976. 454 с.
- Русская литература и фольклор. XI – XVIII вв. Ленинград: Наука, Ленинградское отделение, 1970. 432 с.

- Русская литература и фольклор. Вторая половина XIX века. Ленинград: Наука. Ленинградское отделение, 1982. 448 с.
- Русская литература и фольклор. Конец XIX века. Ленинград: Наука, 1987. 368 с.
- Русские сказки в записях и публикациях первой половины XIX века. Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1961. Составление, вступительная статья и комментарии Н. В. Новикова. 396 с.
- СОЙМОНОВ, А. Д. Вопросы изучения классического фольклора в русской науке конца XIX века. In: Русский фольклор. Материалы и исследования. Москва – Ленинград: Издательство Академии наук СССР, 1959, с. с. 196-218.
- СОКОЛОВА, В. Ф. Народознание и русская литература XIX века. Москва: Либроком, 2009. 336 с.
- СРЕЗНЕВСКИЙ, И. И. Русское слово. Избранные труды. Составитель Н. А. КОНДРАШОВ. Москва: Просвещение, 1986, с. 176 с.
- ТАРАСЮК, Л. К. Вернасць вытокаў: Фальклорныя традыцыі ў сучаснай беларускай паэзіі. Мінск: Універсітэцкае, 1985. 126 с.
- ТАРЛАНОВ, З. К. Сравнительный синтаксис жанров русского фольклора: Учебное пособие по спецкурсу. Петрозаводск: ПГУ, 1981. 104 с.
- ТОЛСТАЯ, С. М. Образ мира в тексте и ритуале. Москва: Русский фонд содействия образованию и науке, 2015. 528 с.
- ТОЛСТОЙ, Н. И. Славянские литературные языки и их отношение к другим языковым идиомам (стратам) (опыт сравнительного рассмотрения). In: Функциональная стратификация языка. Ред. Мира Моисеевна Гухман. Москва: Наука, 1985, с. 9–24.
- ТОЛСТОЙ, Н. И. Създаване на койне в славянските езици и неговото влияние върху литературните езици. In: Славянская филология: Материалы за V Международен конгрес на славистите. Т. 1: Отговори на въпросите за научнати анкета по езиковзнание. София: Българска академия на науките, 1963, с. 44–46.
- ТЫЧЫНА, М. А. Карані і крона: фальклор і літаратура. 2-е выд. Мінск: Беларуская навука, 2002. 197 с.
- ТЫЧЫНА, М. А. Карані і крона: фальклор і нацыянальная спецыфіка літаратуры, Мінск: Навука і тэхніка, 1991. 208 с.
- ХРОЛЕНКО, А. Т. Введение в лингвофольклористику: учебное пособие. Москва: Флинта: Наука, 2010. 192 с.
- ЦЫХУН, Г. А. Арэальныя аспекты фарміравання славянскіх літаратурных моў. XI Міжнародны з'езд славістаў. Доклады. Мінск: Навука і тэхніка, 1993. 24 с.
- ЦЫХУН, Г. А. Беларусь у міжславянскіх сувязях (гістарычна-моўная праблематыка). In: Pavol Jozef Šafárik a slavistika. Prešov: Filozofická fakulta – Martin: Matica slovenská, 1996, s. 279–284.
- Язык фольклора: Хрестоматия. Составитель А.Т. ХРОЛЕНКО. 2 изд., испр. Москва: Флинта: Наука, 2006. 224 с.